

СТАНОВИЩЕ

ОТ ДОЦЕНТ Иван Евтимов

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА „БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА –  
МЕТАМОРФОЗИТЕ НА РЕЛИГИОЗНОСТТА.”

ДИСЕРТАНТ Кирил Кирилов

Предмет на дисертационния труд е един актуален и болезнен процес на отдръпване от православната религия, отказ от религиозното изобщо или търсене на духовни заместители на православие.

Процесът на секуларизация не е характерен само за българското общество. Започнал още в епохата на Просвещението, той е обхванал в различна степен всички европейски общества.

Загубила властови позиции, ограничена институционално и идеологически, религията е престанала да влияе цялостно върху живота на индивидите.

Същевременно секуларното не е обхванало изцяло съзнанието на модерния индивид. Все още има множество екзистенциални въпроси – за живота и смъртта, за моралната отговорност, за греха, страданието и изкуплението, които вълнуват хората. Но много често те не търсят отговорите само в традиционните религиозни системи, а комбинират от различни култове, секти и деноминации, за да изградят своя версия на свещеното. Така се появява феноменът на вярвящите без религия.

Спазването на изискванията, които налага една религиозна система е обременително и дори невъзможно за съвременния човек, който действа в редица специализирани сфери на социален живот, всяка от които му налага специфични норми и морални кодекси.

Същевременно индивидуално изградените вявания не дават системни отговори, а това поражда трайна неудовлетвореност и подтиква някои хора да търсят отново „пътя към храма“. Освен това, приобщаването към дадена религия продължава да е важен фактор при изграждане на личностна идентичност и при самоопределянето като част от една по-голяма културна общност, споделяща еднакви разбирания по основните екзистенциални проблеми.

И тук ролята на църквата като организирана, системна религия е незаменима и е изключително важно какво е нейното състояние и дали е способна да отговори на потребностите на хората.

Дисертантът ни разкрива печалното състояние на православната църква, която е изпаднала в дълбока криза – теологическа, морална и организационна.

Прилагайки социологическия подход към анализа на състоянието на православната църква, дисертантът се съсредоточва главно върху институционалната криза, разкривайки историческите и социални причини за нея.

Докторантът правилно посочва, че една от причините за кризата в църквата е в нейния двойствен характер. От една страна църквата «е единствената даваща божествените блага, а от друга тя е институция, управлявана по законите на този свят.»...»Църквата е някъде по средата между двата свята. Тя се явява медиатор между сакралното и профанното.”

Ако разгледаме различните религиозни организации, църквите и деноминациите съществуват приспособени към обществото, докато култовете и сектите са в противоречие със съществуващата социална организация. Докато култовете и деноминациите се възприемат като един от многото пътища към спасението, църквите и сектите се възприемат като единствено легитимни и притежаващи достъп до истината и спасението.

Целите на църквата и на сектата са универсални. Посланието на църквата е “Extra ecclesiam nulla salus” и тя потиска или игнорира групите, които са извън нея.

Ако сектите са малки и са отричани от обществото, църквата има положителни отношения с обществото. Тя действа чрез разгъната бюрократична структура и претендира да включва всички членове на обществото. Хората не се присъединяват към църквата, а ѝ принадлежат, ако и родителите им са принадлежали към църквата.

Голямата бюрократична организация и положителните връзки със светските институции правят църквата консервативна организация, която обикновено се съюзява с управляващите и с

господстващите класи. Тя възприема същите методи на организация, на управление и морал, каквито имат и светските организации. Ето защо състоянието на църквата е отражение на състоянието на самото общество.

В своя теоретичен анализ докторантът се опира на мненията за религията, изказани, както от класиците на социологията като Дюркем и Вебер, така и на съвременните български изследователи на религията като Георги Фотев, Мария Серафимова, Венета Петрунова и др.

Изводите от теоретичния анализ са допълнени със собствени изследвания и интервюта, които затвърждават общия извод, че каквото е обществото ни, такава е и църквата.

Една от причините някои от гражданите да търсят алтернативни религиозни практики като култове и секти е неприемането на църквата като част от съществуващия социален ред.

Дисертантът правилно използва теорията на Дюркем за аномията като универсален метод за обяснение на трудностите, пред които се изправят обществата в преход. Несъмнено аномията е една от причините за кризата и в българската православна църква.

Според мен, един от приносите на дисертанта е, че той разглежда секуларизацията не само като феномен на модерната епоха, но и конкретно, така както тя е протичала в българското общество. Той показва историческата специфика при

възприемане на православието, промените които настъпват в религиозното съзнание през различните исторически периоди, включително и тези от най-близкото социалистическо минало.

Той отделя голямо внимание на уникалната българска културно-религиозна идентичност като една от причините за секурализацията в българското общество. Докторантът се опира на такива авторитети като Иван Хаджийски, Стоян Михайловски, и Петър Мутафчиев и на съвременните изследователи в тази област като Румен Даскалов и Иван Еленков.

В дисертацията е отделено голямо място и за конкретен социологически анализ, основан на количествени данни и качествени интервюта. Изенесени са много данни за състоянието на православната църква, за проблемите в нея, за отношението на гражданите към нея.

Дисертантът е успял да опише в подробности дълбоката морална криза, обхванала българската православна църква, както и да предложи модел за излизане от тази криза.

В заключение искам да кажа, че представената дисертация е един задълбочен труд върху религиозността и секуларизацията и същевременно една подробна диагноза за състоянието на българската православна църква, направена в контекста на исторически протичалите обществени промени.

Искаше ми се да видя и един анализ върху теологията на православието като една от причините за неговата изолация от

обществените проблеми, но съзнавам, че това би извело дисертанта извън социологическия метод.

Препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди степента доктор по социология на дисертанта Кирил Кирилов.

София,  
21.04. 2015г.

Доцент:  
/Иван Евтимов /